

Plat zvona po nepotrebnem?

V dvorani SAZU se je 14. junija zgodil kulturnopolitični posvet o slovenski jezikovni samozavesti. Programska usmeritev posveta je bila v podnaslovu in v vabilu k sodelovanju nakazana z navezavo na znano napoved Dušana Pirjevca pred pol stoletja, da bo slovenščina po dolgotrajnem boju za obstanek pod tujo nadoblastjo zares na preizkušnji takrat, ko ne bo ogrožena od zunaj, temveč bosta njen obstoj in razvoj odvisna od Slovencev samih. Po mnenju prirediteljev posveta so take nevarne razmere nastopile zdaj: s slovenščino se ob koncu tretjega desetletja neodvisne slovenske države, tj. odvisnosti od Slovencev samih, dogajajo hude reči, ki bi utegnile omajati smisel bleščečega formalnega vzpona državnega jezika in enega uradnih jezikov Evropske zveze. Spomnimo pa se, da je na ta vzpon že poprej večkrat padla senca nesamozavesti, prvič takrat, ko so sestavljalci osnutka ustave Republike Slovenije v njenem rojstnem letu pozabili zapisati določbo, da je slovenščina kot bistvena podstat te države tudi njen uradni jezik; potem takrat, ko je nekdanji predsednik slovenske vlade Anton Rop na uradni prireditvi ob vstopu Slovenije v Evropski zvezo izrekel slovesno izjavo v angleščini (takratni predsednik Evropske komisije Romano Prodi pa samozavestno v svoji rodni italijanščini); in spet potem, ko so organi naše javne uprave začeli v glavo svojih uradnih dopisov domačim naslovnikom vpisovati dizajnersko podtaknjeno in drago plačano tujejezično geslo I FEEL SLOVENIA ... A če bi te in podobne primere morda obravnavali kot simbolne primanjkljaje v jezikovni (samo)zavesti posameznikov, pa sporni pojavi, navedeni v dvanajstih referatih in razpravi na omenjenem posvetu, pomenijo institucionalno oteževanje družbenega sporazumevanja in s tem realno škodo za duhovno in gmotno prihodnost slovenske jezikovne skupnosti.

Skupni imenovalc teh pojavov je sistemsko dopuščanje ali pospeševanje in celo zahtevanje angleščine namesto pričakovane (in zakonsko predpisane) slovenščine v nekaterih tradicionalnih in novih vrstah javnih govornih položajev, npr. v napisih, elektronskih medijih, gospodarstvu (imena lokalov ipd.), izobraževanju (visoko šolstvo), znanosti (objave člankov in razprav, vloge za financiranje raziskovalnih projektov). Pri tem že lep čas ne gre več samo za anekdotične kršitve iz zasebnega sektorja, temveč v dogajanju narašča pritisk državnih organov in drugih nosilcev javnih pooblastil. Na posvetu (pa tudi v dneh pred njim in po njem) smo zvedeli za vrsto primerov sabotiranja na sistemski ravni, npr.:

Pred skoraj dvema letoma je avtor referata v neki radijski oddaji javno vprašal sobesednika, tržnega inšpektorja, zakaj ne ukrepajo proti množičnim kršitvam Zakona o javni rabi slovenščine. Po oddaji sta se dogovorila za obisk pri glavni tržni inšpektorici /Andrejki Grlič/, ki naj bi bil 14. februarja, pa so mu dva dni poprej sporočili, da so zboleli in da ga bodo o naslednjem možnem terminu pravočasno obvestili, a obljubljenega obvestila do danes ni prejel. Isti inšpektorat se lani ni hotel ustrezno odzvati na izrecno opozorilo o protizakoniti izbiri imena Expanso za razstavni paviljon pri Muski Soboti.

Množičnega razmaha slovenščine v digitalnem okolju ne bi bilo brez sistema Windows, vendar »lokalizacije« pri multinacionalki Microsoft pred četrto stoletja ni dosegla Vlada RS, slovensko jezikovno samozavest sta tedaj uveljavila dva posameznika; podobno vlada danes ne ukrepa, ko epohalna operacijska sistema multinacionalke Apple, uveljavljena tudi na slovenskem trgu, ne podpirata slovenščine, uradniki Ministrstva za kulturo in Inšpektorata za kulturo in medije pa se cinično sprenevedajo, da zakon ne varuje slovenščine pri osebnih računalnikih in »pametnih«

telefonih, češ da ne gre za javne, temveč za zasebne naprave. Slovaška in sosednja Hrvaška sta to samoumevno uredili, kakor je treba. Pač drugačna (pravzaprav normalna) jezikovna samozavest!

Že iz časa po posvetu na SAZU imamo primer podobne protislovenske sabotaže v ravnanju Agencije za komunikacijska omrežja in storitve (AKOS). Kadar med vožnjo na Primorsko poslušamo radio, se slišnost slovenskih postaj že pri Postojni zmanjša, zmotijo in preglasijo jih italijanske, ki v nasprotju z mednarodnimi dogovori oddajajo močnejši signal na istih frekvencah. V nastalem sporu AKOS ni branila slovenske radijske postaje, temveč ji je celo vzela tri zakonito pridobljene frekvence in s tem zmanjšala slišnost radia, ki ob meji oddaja v slovenščini. Upravno sodišče je letos že dvakrat odločilo, da je tako ravnanje AKOS nezakonito; medtem ko čakamo še na odziv ministra za javno upravo, pa lahko odvzete (izpraznjene) frekvence samozavestno zasede italijanski radio.

Na Ministrstvu za izobraževanje pripravljajo novelo Zakona o visokem šolstvu. Njen osnutek sta univerzitetna učitelja dr. Boris A. Novak in dr. Dean Komel napadla z ostro izjavo, ker kaže, da bo že tako ohlapni 8. člen tega zakona doživel nadaljnjo votlitev smisla svojega prvega odstavka: »Učni jezik je slovenski.« Z nekaj navidezno drobnimi spremembami zakonske dikcije naj bi se za nazaj uzakonila roparska praksa nekaterih visokošolskih ustanov, ki so velik del pouka že doslej izvajale v angleščini, in sicer z nezakonito uporabo javnih sredstev. Tako se nam ob obhajanju stote obletnice ustanovitve prve slovenske univerze obeta nova bitka v nadaljevanju »tridesetletne vojne« za enostransko pojmovano internacionalizacijo z zakonskim izrivanjem slovenščine, formalno začetim s posegom ministra Gabra 1996/97.

Podoben poskus uzakonitve sporne prakse za nazaj je predlog Javne agencije za raziskovalno dejavnost (ARRS) pri snovanju novele Zakona o raziskovalni dejavnosti: v besedilo naj bi vnesli »možnost izvajanja razpisnih postopkov in evalvacij predlaganih projektov v angleškem jeziku« in tako vtihotali pravno podlago za del njihovega nezakonitega in že večkrat kritiziranega vsiljevanja angleščine v uradnem poslovanju.

Udeleženci posveta so sprejeli sklepe in podprli peticijo ugledne skupine članov SAZU *Kako je mogoče (da Republika Slovenija tako mačehovsko ravna s slovenščini)* s pozivom vladi, državnemu zboru, ustavnemu sodišču k odločnemu ukrepanju. Na spletnem naslovu https://www.pravapeticija.com/kako_je_mogoce se nadaljuje podpisovanje podpornikov (doslej okoli tisoč). Če ne bo pravega učinka in odmeva vsaj v novem Nacionalnem programu za jezikovno politiko, bo treba povzeti prosto po Pirjevcu: Opisanih in številnih podobnih jezikovnih zadreg nam ne vsiljujejo tuji gospodarji, vsiljujejo nam jih ljudje iz slovenske javne uprave brez jezikovne samozavesti; ker pa te ni mogoče predpisovati in ostrega zasuka v dozorevanju slovenske jezikovne skupnosti ne moremo pričakovati, lahko čez desetletje ali dve nastanejo razmere, ko bi se bilo mogoče s podporo izpopolnjenih prevajalskih aplikacij in drugih čudežev digitalizacije pogovarjati v slovenščini ne samo s tujci, temveč celo z roboti, pa se to svobodnim Slovencem ne bo zdelo smiselno. Nekako tako, kakor je v članku o zagatnem jezikovnem položaju v Valenciji (Katalonija) zapisala Urša Zabukovec (Sobotna priloga Dela 2. 7. 2019): »Kako smo lahko kos preizkušnji, kjer ni zunanjega, otipljivega sovražnika, s katerim bi se morali spopasti? Hudič namreč zmaga prav v hipu, ko nas uspe prepričati, da smo v svojem jezikovnem mišljenju, pisanju in odločitvah, tudi tistih samodestruktivnih, povsem svobodni.«

Janez Dular